

თანამედროვე სამხედრო კონფლიქტების კლასიფიკაცია და მათი როლი მიმდინარე
საერთაშორისო უსაფრთხოების სისტემაში

ვახტანგ მაისაია

პოლიტიკის მეცნიერების დოქტორი,
კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტისა და
ვარშავის უნივერსიტეტის პროფესორი
vakhtang.maisaia@ciu.edu.ge

გელა გიორგაძე

კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის პოლიტიკის მეცნიერების
დოქტორანტი, თადარიგის ბრიგადის გენერალი

მირანდა მიქაძე

პოლიტიკის მეცნიერების დოქტორი,
თსუ-ის მოწვეული ლექტორი

აბსტრაქტი

მთელ მსოფლიოში დაიწყო მკვეთრი ცვლილებების ეპოქა, მდგარად განვითარებასთან ერთად ტრანსფორმაციული ცვლილებები შეეხო საერთაშორისო უსაფრთხოების გარემოსა და მისი ერთ-ერთი კომპონენტს სამხედრო კონფლიქტების მიმდინარეობას.

მთელ რიგ ქვეყნებში სულ უფრო მწვავე ხდება თანამედროვე კონფლიქტები და საფრთხეები, რომლების განვითარებაზე დიდი გავლენა იქონია სამხედრო-ტექნიკურმა რევოლუციებმა, 21-ე საუკუნეში მკვეთრად შეცვალა მათი წარმოების დინამიკა, ოპერატიული მართვა და ახალი ტექნოლოგიების ჩართულობის მასშტაბები.

განსაკუთრებით კი ეს ფაქტორი მნიშვნელოვნად იზრდება საომარი მოქმედების პირობებში. დღეს როდესაც აქტუალურია ე.წ. „მეოთხე თაობის ომი“ სტრატეგიის ფაქტორი საერთაშორისო უსაფრთხოების სისტემის პირობებში, რომელიც მოიცავს ისეთ შემადგენელ ელემენტებს, როგორებიცაა ე.წ. „ასიმეტრიული ომის“ დოქტრინა (ჰიბრიდული ომი, კიბერომი, უკონტაქტო ომი, მაღალი მანევრირების ომი, დაბალი ინტენსივობის ომი, ჯიჰადისტური ომი, საინფორმაციო-პროპაგანდისტური ომი), როდესაც საომარი მოქმედების დაწყების ფაზა, თუნდაც გროსტრატეგიის დონეზე არ ემთხვევა კონვენციური, ანუ „სიმეტრიული“ ომის პირობებს და როგორც ეს მოხდა 2008 წლის აგვისტოს შეზღუდული სამხედრო კონფლიქტის პირობებში (და არა ომის პირობებში, რაც სამხედრო სტრატეგიის სტანდარტების მიხედვით არ შეესაბამებოდა კლასიკური ომის სცენარს), ასევე, „ყირიმის სცენარის“ დროსაც. ამ ეტაპზე გამოყოფენ შემდეგი სახის სამხედრო კონფლიქტების ტიპებს:

- *დაბალი ინტენსივობის სამხედრო კონფლიქტი*
- *ჰიბრიდული ომი*
- *ლოკალური ომი*
- *ფართომასშტაბიანი კონვენციური ომი*
- *კოალიციური ომი*
- *სტრატეგიული არასტაბილურობის კონფლიქტი*

თანამედროვე სამხედრო კონფლიქტების ერთ-ერთი მაგალითია რუსეთის ფედერაციის სამხედრო აგრესია უკრაინაში, რომელიც დაიწყო ა.წ 24 თებერვალს და წარმოადგენს ნათელ მაგალითს, თუ როგორ ახდენენ გავლენას ომი მსოფლიო სტაბილურობის მოწყვლადობასა და საერთაშორისო უსაფრთხოების სისტემის მდგრადობაზე. აღნიშნული კონფლიქტი ხასიათდება ასიმეტრიული საბრძოლო მოქმედებათა ერთობლიობით, საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის უხეში დარღვევებით (მოცემული საკითხი ეხება რუსეთის ფედერაციის შეიარაღებულ ძალებს და მათთან ერთად მებრძოლ დაქირავებულ მეომრებს - ე.წ. „ვაგნერის“ ჯგუფი) და მაღალი

ტექნოკრატიული სამხედრო ელემენტების გამოყენების ინტენსივობით, რომელსაც იყენებს ორივე მემომარი მხარე.

საკვანძო სიტყვები: *სამხედრო კონფლიქტები, ყირიმის სცენარი, საერთაშორისო უსაფრთხოების სისტემა, ასიმეტრიული ომი, სამხედრო-ტექნიკური რევოლუცია;*

Abstract

The modern security environment and one of its components - the course of military conflicts - have changed dramatically in the modern era. The development of such conflicts has been greatly influenced by military-technical revolutions, which in the 21st century have radically changed the dynamics of their production, operational management and the scale of involvement of new technologies. Especially this factor increases significantly in conditions of war or war. Today, when the so-called the factor of the "fourth generation" strategy in the conditions of the international security system, which includes its constituent elements, such as the so-called The doctrine of "asymmetric warfare" (hybrid warfare, cyber warfare, contactless warfare, high-maneuver warfare, low-intensity warfare, jihadist warfare, information-warfare war) when the phase of hostilities, even at the level of grand strategy, does not coincide with the conditions of conventional or "symmetrical" warfare, and as it did in the context of limited military conflict in August 2008 (and not war, which by military strategy standards did not match the classic war scenario), Even during the "Crimean scenario". At present, there are to indicate the following type of the military conflicts that are:

- *Low intensity military conflict*
- *Hybrid warfare*
- *Local war*
- *Full-pledge conventional war*
- *Coalition war*
- *Strategic Instability military confrontation (nuclear triad threat perception)*

Hence, the modern military conflicts, one example of which is the military aggression of the Russian Federation in Ukraine, which began on February 24 this year, are a clear example of how they affect the vulnerability of world stability and the resilience of the international security system. The above-mentioned military conflicts are characterized by a combination of asymmetric combat operations, gross violations of international humanitarian law (this issue concerns the armed forces of the Russian Federation and the mercenaries fighting with them - the so-called "Vagner" group) and the intensity of the use of high technocratic military elements used by both warring parties.

შესავალი

ახალ პოსტმოდერნისტულ ეპოქაში ძირფესიანად შეიცვალა ომის წარმოების არსი და დინამიკა. გლობალური ომების საპირისპიროდ, რაც განაპირობა „ცივი ომის“ ფენომენმა და მასობრივი განადგურების იარაღის განვითარებამ, მკვეთრად შეცვალა საბრძოლო მოქმედებების დიალექტიკა და შეზღუდა მათი მასშტაბები. ამიტომაც პოსტ-ბიპოლარულ პერიოდში, გლობალურ და რეგიონულ დონეზე, გეოსტრატეგიულ გარემოს პირობების და ცვლადების განვითარების პროცესი განისაზღვრება არა ფართომასშტაბიანი კონვენციური ომების წარმოებით, არამედ უფრო შეზღუდული და მცირემასშტაბიანი სამხედრო კონფლიქტების დაწყებითა და განვითარებით.

თანამედროვე საერთაშორისო უსაფრთხოების სისტემა გამოირჩევა (მხედველობაშია „ცივი ომის“ ბიპოლარული სისტემა) მაღალი დონის ანარქიულობით, ახალი სახის აგრესიული და არა სახელმწიფოებრივი აქტორების გაჩენით, სამხედრო-პოლიტიკური კონფლიქტების სიმრავლითა და გლობალიზაციით. რადგანაც თანამედროვე სისტემის ფარგლებში განვითარებული კონფლიქტების დინამიკა უფრო მაღალია რომელიც განპირობებულია მაღალი ტექნოლოგიებით არის ნაკლებად პროგნოზირებადი, ასევე, საერთაშორისო სამართლის პრინციპებისა და ნორმებისადმი პატივისცემას აქტორების მხრიდან ნაკლებად ექცევა ყურადღება.

ნაშრომის მიზანია გამოავლინოს რა არის თანამედროვე სამხედრო კონფლიქტი და რა სახის კლასიფიკაციაა გამოყენებული სამხედრო კონფლიქტების დინამიკისა და ტენდენციის გამოსახატავად და როგორია მათი გავლენი თანამედროვე საერთაშორისო უსაფრთხოების პირობებზე.

საკვლევი კითხვები - მოცემული ნაშრომი შეიცავს რამდენიმე საკვლევ კითხვას, რომელიც უფრო კვალიფიციურ საკითხს წარმოადგენს ნაშრომის საგანსა და მისიაზე. კითხვები გულისხმობს შემდეგს:

- 1) რა არის სამხედრო კონფლიქტის რაობა და რა ფაქტორებით განისაზღვრება მისი განვითარება თანამედროვე საერთაშორისო უსაფრთხოების პირობებში?

2) რა არის ჰიბრიდული ომი და რატომ არის მისი განვითარება ასეთი მნიშვნელოვანი თანამედროვე საერთაშორისო უსაფრთხოებისთვის, კერძოდ, სამხედრო კონფლიქტების განვითარების კუთხით?

ჰიპოთეზა (H1): გარდამავალი მსოფლიო წესრიგის ფაზაში, გაჩნდა ახალი ტიპის კონფლიქტების ტიპოლოგია, რომელთა სამხედრო-პოლიტიკური იდენტიფიკაცია, თანამედროვე საერთაშორისო უსაფრთხოების სისტემაში, ახალი სამხედრო სტრატეგიის ფარგლებში წარმოჩინდება, სადაც იკვეთება სტრატეგიული სამხედრო კულტურის სერიოზული ცვლილებები (მეოთხე თაობის ომის სტრატეგია);

დამოუკიდებელ ცვლადად ამ შემთხვევაში გვევლინებიან ახალი სახის სამხედრო კონფლიქტები, ხოლო დამოკიდებულ ცვლადა კი - ჰიბრიდული ომი და მისი წარმოების სტრატეგია.

მეთოდოლოგიური და თეორიული კვლევის ჩარჩო: ამასთან დაკავშირებით, საინტერესოა რომ მეოთხე თაობის ომი მოიცავს ასიმეტრიული ომის დოქტრინის ელემენტებს, რაც ძალიან დამაჯერებელია 21-ე საუკუნეში ომების წარმოებისთვის. ზოგიერთი აკადემიური წყაროს მიხედვით, არსებობს დოქტრინის მრავალი განსხვავებული განმარტება, მაგრამ ერთ-ერთი მათგანია: ასიმეტრიული ომი - არის ომი მეომარ მხარეებს შორის, რომელთა შედარებითი სამხედრო ძალა ან სტრატეგია და ტაქტიკა მნიშვნელოვნად განსხვავებულია. ეს ეწინააღმდეგება სიმეტრიულ ომს, სადაც ორ ძალას აქვს მსგავსი სამხედრო ძალა და რესურსები და ეყრდნობა სტრატეგიას, რომელიც საერთო ჯამში მსგავსია, განსხვავდება მხოლოდ დეტალებითა და აღსრულებით. ომის ახალი თეორიის პოპულარობა სტრატეგიულ კვლევებში, სახელწოდებით „ჰიბრიდული ომი“ განისაზღვრება გლობალიზაციის ეფექტის მნიშვნელობით გლობალურ უსაფრთხოებაზე და თანამედროვე საერთაშორისო ურთიერთობების სისტემაზე.

თანამედროვე სამხედრო კონფლიქტების ნაირსახეობის წარმოსაჩენად (შემთხვევის გარჩევა) შეიძლება განვიხილოთ ჰიბრიდული ომის ფენომენი. ჰიბრიდული ომი წარმოადგენს ახალ ფენომენს და მისი რაობა უფრო ფართო წარმოჩინდა 21-ე საუკუნის

საერთაშორისო უსაფრთხოების სისტემაში. მისი განზომილების სამხედრო ასპექტები უტოლდება მეოთხე თაობის ომების კონცეფციას, სადაც პრიორიტეტული მიმართულებები ენიჭება ბრძოლის წარმოებას ასიმეტრიული სამხედრო საფრთხეების ნეიტრალიზაციისთვის და მოწინააღმდეგის ნების დამარცხებას და არა თვით მოწინააღმდეგის ფიზიკური განადგურებას. ჰიბრიდული ომის კონკრეტულ გამოვლენად ამ ეპოქაში ითვლება რუსეთის ფედერაციის მიერ უკრაინის სუვერენული ტერიტორიის ყირიმის ნახევარ კუნძულის ოკუპაცია, რომელიც განხორციელდა სწრაფი რეაგირების სარდლობის ნაწილების მიერ და შემდეგ მისი ანექსია 2014 წელს. გარდა ამას ჰიბრიდული ომის პირობებში წარმოებული საომარი მოქმედებები შეინიშნება სირიის რეგიონულ ომში. კიბერსივრცეში განხორციელებული ვირტუალური ომის წარმოება, ასევე, წარმოადგენს ჰიბრიდული ომის ნაირსახეობას, რომელსაც ეწოდება „კიბერომი“. საერთო ჯამში, ჰიბრიდული ომის სამხედრო სტრატეგიული პარამეტრების ზოგადი მიმართულებები შეიძლება წარმოდგენილი იყოს შემდეგი სახით: - მოწინააღმდეგის არა ფიზიკური, არამედ მორალური და პოლიტიკური დამარცხება; კომბინირებული საომარი ტაქტიკური ელემენტების გამოყენება; საინფორმაციო-პროპაგანდისტური ბრძოლის წარმოება; კიბერომი; კულტურული ექსპანსია; პარტიზანული ტიპის საომარი კამპანიის წარმოება. ამიტომაც ასეთი ტიპის ომის წარმოებისას უნდა ვივარაუდოთ რომ მისი შედეგები არ იქნება ისეთი დამანგრეველი როგორც ეს ხდებოდა წინა თაობების პერიოდში, მაგრამ იქნება უფრო სერიოზული შედეგი მსოფლიო საზოგადოებისთვის. ამიტომაც დღევანდელ დღეს აქტუალური შეიქმნა იმის გარკვევა თუ რას წარმოადგენს ჰიბრიდული ომი. ამ კუთხით არ არსებობს დეფინიცია, გამოხატულების მიდგომა და ჯერაც არ არის გარკვეული მისი რეალური იდენტიფიკაცია. ქართველი მკვლევარებს ამ მიმართულებით გადადგმული აქვთ გარკვეული სახის ნაბიჯები, მაგალითად, საქართველოში მოღვაწე ერთ-ერთ წამყვანი სპეციალისტი ეროვნული უსაფრთხოების საკითხებში, პროფესორი ბესო ალადაშვილი იძლევა ჰიბრიდული ომის ერთ-ერთ საინტერესო დეფინიციას: „ჰიბრიდული ომი - ეს არის ომი მართვადი ქაოსის მეშვეობით, რომლის ერთ-ერთი მთავარი შემადგენელი ნაწილია საინფორმაციო ომი,

მოწინააღმდეგის სრული დემორალიზების მიზნით“ (ალადაშვილი, 2018). სწორედ საინფორმაციო ომის კომპონენტის არსებობა წარმოადგენს ე.წ. „მეოთხე თაობის ომის“ კონცეფციის შემადგენელ ნაწილს. თავის მხრივ კი, საინფორმაციო ომის ერთ-ერთ ნაირსახეობას შეადგენს ფსიქოლოგიური ომის თეორია, რომელსაც აწარმოებენ სამხედრო მიზნების მისაღწევად (ალადაშვილი, 2016). ამავე კუთხით შეიძლება განვიხილოთ პროპაგანდისტული კამპანიის წარმოება, როგორც ჰიბრიდული ომის აუცილებელი კომპონენტი, რადგანაც პროპაგანდა წარმოადგენს ინფორმაციას, რომელიც ითვალისწინებს ადამიანის შეცდომაში შეყვანას. პროპაგანდა შეადგენს სამხედრო მოტყუების შემადგენელ კომპონენტსა და წარმოადგენს ჰიბრიდული ომის უმნიშვნელოვანეს საშუალებას.

თანამედროვე სამხედრო კონფლიქტების განვითარების ტენდენცია სამხედრო სტრატეგიული ხელოვნების განვითარების ფორმატში

თანამედროვე საერთაშორისო პოლიტიკურ მოვლენებში ერთ-ერთ მთავარ მოვლენას წარმოადგენს გლობალური უსაფრთხოების სამხედრო განზომილება. ნებისმიერი სახელმწიფოს თავისი მოქალაქეების მიმართ აქვს, სულ ცოტა, ორი ვალდებულება: უზრუნველყოს მისი *უსაფრთხოება* და შექმნას იმის პირობები, რომ ნებისმიერმა მოქალაქემ აიმაღლოს თავისი *კეთილდღეობა* (როგორც მატერიალური, ისე სულიერი). უსაფრთხოება საზოგადოებრივი ცხოვრების მრავალ ასპექტს მოიცავს და გულისხმობს სრულიად სხვადასხვა სახის საშიშროებათა ნეიტრალიზებას. აღნიშნული შეიძლება მოიცავდეს მოქალაქის ფიზიკურ გადარჩენას და მისი სიცოცხლის დაცვას ბანდიტური თავდასხმისაგან ან მის დაცვას სხვა ქვეყნის სამხედრო ძალის მიერ სიცოცხლის ხელყოფისაგან. ამავე დროს, სახელმწიფოს უნდა შეემდოს დაიცვას საკუთარი ინსტიტუტები და ქვეყნის საზღვრების ხელშეუხებლობა, რომელიც უპირველეს ყოვლისა ხორციელდება ქვეყნის სამხედრო ძალებისა და შესაძლებლობების

გამოყენებით. ამ კუთხით მნიშვნელოვანია ისეთი ფენომენის განხილვა ამ კონტექსტში, რომელიც წარმოადგენს ქვეყნის უსაფრთხოების აუცილებელ მდგენელს, როგორცაა - სამხედრო უსაფრთხოება. თვით ტერმინი სამხედრო უსაფრთხოება ნიშნავს სახელმწიფოს უნარს დაიცვას ან აღკვეთოს სხვა ქვეყნიდან (ან ქვეყნებიდან) განხორციელებული სამხედრო აგრესია (მაისაია & გუჩუა, 2020).

სამხედრო უსაფრთხოების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან, ახალ განზომილებას, რომელიც განაპირობებს გლობალური და რეგიონული უსაფრთხოების პირობებს სამხედრო-პოლიტიკურ კონტექსტში, შეადგენს ტერმინი: „გეოსტრატეგიული გარემო“. აღნიშნულ ტერმინის ეგიდით იგულისხმება - *პოლიტიკური, ეკონომიკური, სოციალურ-ტექნოლოგიური და სამხედრო ხასიათის ფაქტორთა ერთობლიობა, რომელიც ნეგატიურ გავლენას ახდენს ქვეყნის სამხედრო უსაფრთხოებაზე*. გეოსტრატეგიული გარემოს შემადგენელ კომპონენტებს კი წარმოადგენს:

- 1) **გეოპოლიტიკური ტრანსფორმაცია** - აშშ-ს ჰეგემონობის დასრულება და მულტიპოლარული მსოფლიო წესრიგის განვითარება, მასში არა სახელმწიფოებრივი აქტორების ანუ გავლენის ახალი ცენტრების გაჩენა;
- 2) **სამხედრო-ტექნიკური დაპირისპირება** - საქართველოს თავდაცვითი ძალების სამხედრო პოტენციალის საგრძნობი ჩამორჩენა შემტევი შეიარაღებისა და ჩვეულებრივი შეიარაღების სფეროში მეზობელ ქვეყნების მიმართ;
- 3) **სახელმწიფოთა სამხედრო დაპირისპირების ახალი ტალღა „შეიარაღების რბოლა“** - ახალი „ცივი ომის“ განვითარება და მისი ეპიცენტრი შავი ზღვის აკვატორიაში

აღსანიშნავია, რომ თანამედროვე გეოსტრატეგიული გარემო გლობალურ დონეზე, რომელიც აშკარად განიცდის მაღალ ტურბულენტობას, ჩამოყალიბდა გარკვეული ევოლუციური ფაზების გავლის შემდეგ, რომლის ფარგლებში ჩამოყალიბდა თანამედროვე სამხედრო სტრატეგიული კულტურა და ხელოვნება. სწორედ ამ ხელოვნების ფარგლებში მიმდინარეობენ თანამედროვე საბრძოლო მოქმედებები აქტორებს შორის, სადაც უფრო მეტ ადგილს იკავებენ არა სახელმწიფოებრივი აქტორები. ამიტომაც შეიძლება განიხილოს

თუ როგორ ყალიბდებოდა თანამედროვე სამხედრო-სტრატეგიული და სამხედრო-ტექნიკური პირობები, ქვემოთ ჩამოთვლილი ფაზების შედეგად:

- მე-18 საუკუნეში მომხდარი პირველი სამრეწველო რევოლუცია - ამ დროს განვითარდა სახმელეთო კომუნიკაცია - რკინიგზა და საავტომობილო საკომუნიკაციო სისტემები და გაუქმდა საზღვაო სიძლიერის ფაქტორი. ამან ხელი შეუწყო ისეთი იმპერიების გეოპოლიტიკურ ზრდას, როგორცაა რუსეთი, გერმანია, აშშ;
- მე-19 საუკუნის აღმოჩენები - გაჩნდა ტელეფონი, ელექტრული ტელეგრაფი, რადიოკავშირი, რომელმაც გამოიწვია გეოსივრცის „შეკუმშვა“;
- მე-20 საუკუნის პირველი ნახევარი: ავიაციის განვითარება - ფუნდამენტალურად შეცვალა ორპოლუსიანი გეოპოლიტიკური მოდული (ხმელეთი-ზღვა) გადაიყვანა სამპოლუსიან მოდულად (ხმელეთი-ზღვა-ჰაერი);
- მე-20 საუკუნის მეორე ნახევარი: ბირთვული ტრიალის და სარაკეტო ტექნოლოგიების გამოჩენა - კოსმოსური სივრცის ათვისებამ მთლიანად შეცვალა გეოსტრატეგიული ძალთა ბალანსი პლანეტარულ სივრცეში და შეიტანა სიახლე საერთაშორისო საზოგადოებაში.

აქვე უნდა განისაზღვროს ის გარემოებაც, რომელიც კვლავ შემოვიდა ძალთა ბალანსის თეორიის თანახმად, დღევანდელი საერთაშორისო უსაფრთხოების სისტემის პირობებში შექმნილი საერთაშორისო წესრიგის ფორმატი, ახალი განზომილება მიიღო სამხედრო კონფლიქტმა. ამრიგად, გეოსტრატეგიული გარემოს პირობებში, თუნდაც რეგიონულ დონეზე, შეიძლება განისაზღვროს სამხედრო კონფლიქტი, როგორც აქტორებს შორის დაწყებული და განვითარებული დაპირისპირება, რომელიც გამოირჩევა სამხედრო პოტენციალის სრულად გამოყენებით და სადაც მიმდინარეობს გარკვეული შეზღუდული სახის გეოსტრატეგიული და გეოპოლიტიკური მიზნების მიღწევა, თუმცა მას შეიძლება არ ჰქონდეს სრულმასშტაბიანი ომის სახე (ლიბრაძე, 2022). ზოგადი მიდგომებიდან გამომდინარე, ასეთი სახის ფენომენს წარმოადგენს რუსეთ-საქართველოს 2008 წლის აგვისტოს სამხედრო დაპირისპირება. თანამედროვე საერთაშორისო უსაფრთხოების

დინამიკიდან გამომდინარე, სამხედრო კონფლიქტების მიმდინარეობა და განვითარება ეფუძნება შემდეგი სახის ფაქტორებს:

1. გეოგრაფიული ფაქტორები განსაზღვრავენ ნებისმიერი აქტორის შეიარაღებული ძალების ტაქტიკურ პოზიციას;
2. სამხედრო კონფლიქტების მიმდინარეობისას, წარმოებს ბრძოლების და საომარი მოქმედებების მაღალი ტემპებით განვითარება;
3. ყველა საომარი მოქმედებათა სახეობების ურთიერკავშირი;
4. სამხედრო კონფლიქტები მიმდინარეობა სხვადასხვა ფიზიკური გარემოს პირობებში.

მიმდინარე საერთაშორისო უსაფრთხოების სისტემის მთავარი გამომხატველი ფაქტორები აიგება იმის გათვალისწინებით, თუ როგორ და რა ფორმით მიმდინარეობს თანამედროვე ეტაპზე სამხედრო კონფლიქტები. მაგალითად, უკრაინაში რუსეთის ფედერაციის შეიარაღებული ძალების პირდაპირმა სამხედრო აგრესიამ და გარკვეული ტერიტორიების ოკუპაციამ, რომელიც გადავიდა უკვე კონკრეტული სახის სამხედრო კოფლიქტის გაზაში - შეზღუდული სამხედრო კონფლიქტიდან ლოკალური ომის დონემდე, პარალელურად გამოიწვია რუსეთის ფედერაციას და ნატოს (იგულისხმება კოლექტიური) ალიანსს შორის ჰიბრიდული ომის დაწყება და ის დღემდე მიმდინარეობს, მისი თითქმის ყველა კომპონენტების ჩათვლით.

ჰიბრიდული ომის თეორია როგორც თანამედროვე სამხედრო კონფლიქტის მოდელი და მისი გეოსტრატეგიული ასპექტები

21-ე საუკუნეში სამხედრო კონფლიქტების ერთ-ერთ ნაირსახეობად, რომელსაც გააჩნია დიდი გავლენა საერთაშორისო პოლიტიკურ პროცესებზე, გახდა ჰიბრიდული ომის თეორია და კონცეფცია. ზოგადი ფორმულირებით, ჰიბრიდული ომი არის სამხედრო და არასამხედრო მეთოდებისა და ხერხების გამოყენებით სხვა ქვეყნის ხელისუფლებაზე ზემოქმედების (ან) და ხელისუფლების შეცვლის წინასწარ დაგეგმილი პროცესი და

ხელისუფლების დამხობის არაპიდაპირი გზა. სრულმასშტაბიანი კონვენციური ომისაგან განსხვავებით, ჰიბრიდული ომის პირობებში ყურადღება ექცევა უფრო მეტად არა სამხედრო მეთოდების გამოყენებას, რომელთა შორის გამოსაყოფია შემდეგი:

- 1) ეკონომიკური ზემოქმედების მეთოდები (ეკონომიკური სანქციები, ეკონომიკური ბლოკადა და ეკონომიკური ომი), რომელთა მიზანია მოცემული ქვეყნის (ანუ მტრულად განწყობილი სახელმწიფოს) ეკონომიკური პოტენციალის შესუსტება და განადგურება;
- 2) შიდა პოლიტიკურ სისტემაზე ზემოქმედების მეთოდები (პოლიტიკური სისტემის სტაბილურობის დარღვევა სხვადასხვა სახის ღია და ფარული ხერხების გამოყენებით), რომელთა მიზანია სხვა ქვეყნის ხელისუფლებაზე ზემოქმედება და ხელისუფლების შეცვლა. ამის პარალელურად ხორციელდება მოცემულ ქვეყნის საგარეო-პოლიტიკურ კურსზე ზემოქმედება;
- 3) საგარეო პოლიტიკური დისკრედიტაციის მეთოდები, რომელთა მიზანია საერთაშორისო მასშტაბით, აღნიშნული ქვეყნის პრესტიჟისა და პოზიტიური იმიჯის შერყევა. ამ დროს გამოიყენება დეზინფორმაციის მრავალფეროვანი ხერხები.

ჰიბრიდული ომის ზემოაღნიშნული არა სამხედრო მეთოდები აერთიანებს შემდეგ კონკრეტულ ინსტრუმენტებს: ტერორისტულ აქტებს, ფსიქოლოგიურ ომის ელემენტების გამოყენებას, კიბერ ტერორიზმს, დეზინფორმაციას, მოცემული ქვეყნის შიგნით სეპარატისტულად განწყობილი ჯგუფების დახმარებას და მარიონეტული მთავრობების ჩამოყალიბებას (უკრაინის ოკუპირებული დონეცკისა და ლუგანსკის რეგიონების მაგალითზე), საერთაშორისო ტერორისტული ორგანიზაციების ფარულ მხარდაჭერას და ა.შ (მაღრაძე & მაისაია, 2020).

ნატოს საპარლამენტო ასამბლეის რეპორტერი ლორდ ჯოპლინგი (დიდი ბრიტანეთი) იძლევა ჰიბრიდული ომის შემდეგ დეფინიციას: „ჰიბრიდული ომი - ეს არის ასიმეტრიული ტაქტიკა, რომლის მიზანია მოწინააღმდეგის სისუსტის გამოცდა და დადგენა არა სამხედრო საშუალებებით (კერძოდ, პოლიტიკური, საინფორმაციო და

ეკონომიკური დაშინება და მანიპულაცია), რომელიც უკან ბრუნდება კონვენციური და არა კონვენციური სამხედრო საშუალებებით“ (Jopling, 2018). სწორედ საინფორმაციო ომის კომპონენტის არსებობა წარმოადგენს ე.წ. „მეოთხე თაობის ომის“ კონცეფციის შემადგენელ ნაწილს. თავის მხრივ კი, საინფორმაციო ომის ერთ-ერთ ნაირსახეობას შეადგენს ფსიქოლოგიური ომის თეორია, რომელსაც აწარმოებენ სამხედრო მიზნების მისაღწევად. ამავე კონტექსტში შეიძლება განვიხილოთ პროპაგანდისტული კამპანიის წარმოება, როგორც ჰიბრიდული ომის აუცილებელი კომპონენტი, რადგანაც პროპაგანდა წარმოადგენს ინფორმაციას, რომელიც ითვალისწინებს ადამიანის შეცდომაში შეყვანას. პროპაგანდა შეადგენს სამხედრო მოტყუების შემადგენელ კომპონენტს და წარმოადგენს ჰიბრიდული ომის უმნიშვნელოვანეს საშუალებას (conference proceeding, the Swedish Defense University, 2018). ამავე დროს, სამხედრო ანალიზის კუთხით, ჰიბრიდული ომის ერთ-ერთ შემადგენელ ელემენტს წარმოადგენს ე.წ. „კინეტიკური ოპერაცია“. ამ ცნებაში იგულისხმება პროფესიონალური სამხედროების გამოყენება სამხედრო წოდებების აღნიშვნის გარეშე ე.წ. „მწვანე კაცუნების“ ეფექტი. თითქმის იგივე კონტექსტში განიხილება, ასევე, კერძო სამხედრო კომპანიების მიერ დაქირავებული მებრძოლების მონაწილეობა სხვადასხვა სახის სამხედრო კონფლიქტებში, მაგალითად ე.წ. „ვაგნერის“ ჯგუფების მოღვაწეობა სირიასა და ლიბიაში, რომელსაც პირადად კურირებს რუსეთის ფედერაციის პრეზიდენტის ვლადიმერ პუტინის პირადი მეგობარი, ოლიგარქი ევგენი პრიგოჟინი. ასეთ ვითარებაში სავსებით შესაძლებელია საკვლევ კითხვებზე კონკრეტული პასუხების გაცემა, რომელიც მოცემული კვლევის ფარგლებში გამოვლინდა:

- 1) „ჰიბრიდული ომის“ ფენომენმა იქონია ძალიან დიდი გავლენა თანამედროვე საერთაშორისო უსაფრთხოების სისტემაზე, რომელიც გამოიხატა ორი კონკრეტული ფაქტორით: თეორიულ-კონცეფტუალური და რეალისტური მიდგომებით. თეორიულ-კონცეფტუალურ მიდგომას წარმოადგენს ის გარემოება, რომ არსებული საერთაშორისო წესრიგის აქტორებმა უკვე აღიარეს „ჰიბრიდული ომის“ მნიშვნელობა და მისი გავლენის მასშტაბები და თავიანთ სტრატეგიულ დოკუმენტებში განახორციელეს შესაბამისი პირობებიც - მაგალითად: 2014 წელს

რუსეთის ფედერაციის პრეზიდენტმა ვლადიმერ პუტინმა დაამტკიცა ქვეყნის სამხედრო დოქტრინა, სადაც დაფიქსირებულია რუსული ჰიბრიდული ომის სტრატეგიის ძირითადი პარამეტრები -2014 წლის 28 დეკემბერს მიღებული ახალი სამხედრო დოქტრინის 32-ე მუხლით რუსეთის ფედერაციის შეიარაღებული ძალების ერთ-ერთ მთავარ ამოცანას, მშვიდობიანობის დროს, წარმოადგენს ქვეყნის ეკონომიკური ინტერესებისა და სტრატეგიული საკომუნიკაციო სატრანსპორტო კვანძების დაცვა (РОССИЙСКАЯ ГАЗЕТА, 2014). რაც შეეხება ნატოს - უკვე უელსის 2014 წლის სამიტზე ალიანსის ხელმძღვანელობამ გამოყო ოთხი კონკრეტული სამხედრო გამოწვევა ასიმეტრიული საფრთხის კონტექსტში, რომელიც წარმოდგენილია შემდეგი სახით:

- კიბერომი ან კიბერთავდასხმა - აღნიშნული სახის ასიმეტრიული საფრთხე უკვე გათანაბრდა ვაშინგტონის ხელშეკრულების მე-5 მუხლით გათვალისწინებული რეაგირების ფაქტამდე და მას გაეცემა სათანადო პასუხი;
- ენერგეტიკული უსაფრთხოება - ევრო-ატლანტიკურ სივრცეში ენერგომატარებლების სტაბილური მიწოდება, კრიტიკული ინფრასტრუქტურის დაცულობა და ენერგეტიკული სარეზერვო პოტენციალის უსაფრთხოება წარმოადგენს მთავარ სატკივარს ალიანსის წევრ-ქვეყნებისთვის და ამ მიმართულებით მისი სამხედრო პოტენციალის სათანადო დონეზე გამოყენება;
- ტერორიზმი - დეკლარაციის დოკუმენტში ტერორიზმის ასიმეტრიული საფრთხე საკმაოდ ფართოდ არის წარმოდგენილი და მას გააჩნია კონკრეტული გეოგრაფიული არეალი (ავღანეთი და ახლო აღმოსავლეთი), ასევე, ორგანიზაციებიც;
- ჰიბრიდული ომი - აღნიშნული საფრთხის იდენტიფიკაცია ახალია და ის პირველად გაჩნდა ნატოს ლექსიკონში. აღნიშნული ასიმეტრიული საფრთხეში იგულისხმება, რომელიც ამჟამად მიმდინარეობს უკრაინაში -

ანუ სამხედრო სეპარატიზმთან ბრძოლა, რომელსაც შეიძლება ჰქონდეს გლობალური მასშტაბები (North Atlantic Treaty Organization, 2014).

რაც შეეხება რეალისტურ მიდგომას, ის გამოიხატება იმით, რომ 2014 წლის შემდეგ უკრაინის ყირიმის ნახევარკუნძულის რუსეთის ფედერაციის მიერ ჯერ ოკუპაციის და შემდეგ ანექსიის მეშვეობით უკვე დაიწყო ახალი გეოპოლიტიკური ეპოქა - „ახალი ცივი ომი“ და შეიცვალა საერთაშორისო წესრიგის პირობები, უნიპოლარულიდან „ტრიპოლარული“ მოდელის ფორმატში, სადაც გამოიკვეთა სამი გლობალური გავლენის ცენტრი - ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკა, რუსეთის ფედერაცია და აშშ (Munich Security Conference, 218);

2) „ჰიბრიდული ომის“ სტრატეგია, რომელსაც ახორციელებენ გარკვეული სახის აქტორები (მაგალითად, აშშ, თურქეთი, რუსეთის ფედერაცია, „დაეში“, თალიბანი და ა.შ.) გავლენას ახდენს რეგიონული უსაფრთხოების სისტემაზე და ამის კონკრეტული მაგალითებია, მდრისბის რეგიონი (ვითარება ლიბიაში), ახლო აღმოსავლეთი (სირიასა და ერაყში შექმნილი რთული გეოსტრატეგიული ვითარება) და კავკასიის რეგიონი, სადაც აღსანიშნავია საქართველოს წინააღმდეგ განხორციელებული ჰიბრიდული ომი, იგივე ე.წ. „მცოცავი ოკუპაციის“ სახით, რომელიც წარმოადგენს იმ ვერიფიკაციას, თუ რა გავლენა აქვს „ჰიბრიდულ ომს“ რეგიონულ უსაფრთხოებაზე;

3) ეროვნული დონეზე წარმოებული „საინფორმაციო ომი“ გამოიხატება სპეციალური მედია-პროექტების და საზოგადოებრივი აზრის შესაქმნელად გამოყენებული მანიპულაციების და დეზინფორმაციების ველის ჩამოყალიბება და ე.წ. „რეფლექსიური კონტროლის“ (Reflexive Control) დაწესების მეშვეობით, რომელიც ზუსტად ესადაგება ჰიბრიდული ომის სტრატეგიას (Kasapoglu, 2015), სასურველი ხელისუფლების მოყვანა შესაბამის სახელმწიფოებში. „საინფორმაციო ომი“ ხასიათდება მართლაც სპეციფიკური კომპონენტებით როგორებიცაა კიბერშეტევები, ბოტები, დეზინფორმაცია, სუროგატი არაფორმალური და ფორმალური სტრუქტურების დაარსება, ფარული დივერსიები და ა.შ. აქვე

აღსანიშნავია, რომ ჰიბრიდული ომის ახალი ვერსიაც გამოჩნდეს - კულტურულ-საგანამანათლებლო, სპეციალური დისერტაციებისა და კვლევების ჩატარებით, პოსტ-საბჭოთა სივრცეში, განახორციელონ საინფორმაციო-ფსიქოლოგიური ზეგავლენა და ნეიროლინგვისტური ხასიათის ფარული ზემოქმედება. სწორედ ასეთ ტაქტიკის თაობაზე წერდა თავის დროზე ჩინელი სამხედრო მოღვაწე და ფილოსოფოსი სუნ ძუ (Korobko, 2015).

დასკვნა

დღევანდელ ურთიერთდამოკიდებელ ეპოქაში, როდესაც სახელმწიფოები არ წარმოადგენენ მხოლოდ აქტიურ მოთამაშეებს და აქტორებს საერთაშორისო ურთიერთობებში გაიზარდა და გაფართოვდა ცნება „ეროვნული უსაფრთხოების“. როგორც ცნობილია, ეროვნული უსაფრთხოება მხოლოდ სამხედრო შესაძლებლობათა უზრუნველყოფასა და მათ გამოყენებას როდი ნიშნავს. თუმცა, სამხედრო ძლიერება კვლავაც რჩება ეროვნული უსაფრთხოების წამყვან კომპონენტად, ის სხვებთან ერთად მაინც ერთ-ერთი კომპონენტია. დღეისთვის ყალიბდება ეროვნული უსაფრთხოების უფრო ფართო, კომპლექსური გაგება, რომელიც სამხედრო კომპონენტებთან ერთად, მოიცავს ეკონომიკურ, დიპლომატიურ, სოციალურ და ეკოლოგიურ კომპონენტებს. უსაფრთხოება უშუალოდ დაკავშირებულია ფასეულობებთან, მაგრამ ის თავად არ წარმოადგენს ფასეულობას. სახელმწიფოსათვის ის მხოლოდ ის პირობაა, რომლის მეშვეობითაც ხორციელდება ფასეულობათა შენარჩუნება. ნაშრომმა დაადასტურა, რომ მიმდინარე საერთაშორისო უსაფრთხოების სისტემის პირობებში მიმდინარე სამხედრო კონფლიქტები (მაგალითად, უკრაინაში რუსული სამხედრო აგრესია, აზერბაიჯან-სომხეთის რეგიონული სამხედრო დაპირისპირება, იმენსა და სირიაში მიმდინარე საბრძოლო მოქმედებები და ა.შ.) შეუძლიათ შეცვალონ საერთაშორისო და მსოფლიო წესრიგის პირობები და გამოიწვიონ გლობალური სახის კატასტროფებიც კი.

ამასთან ერთად, ამ ნაშრომის განხილული საკითხების წარმოჩენისას შესაძლებელი გახდა იმ საკვლევ კითხვებზე პასუხების გაცემა, რომელიც დასაწყისში იყო დაფიქსირებული და აქ შეიძლება ჩამოყალიბდეს შემდეგნაირად:

პირველი საკვლევი კითხვის პასუხად გამოიკვეთა, რომ საერთაშორისო უსაფრთხოების ფორმატში გამოიკვეთა სამხედრო კონფლიქტის კონკრეტული განსაზღვრება და განისაზღვრა მისი წარმოების ფაქტორები. წარმოჩინდა, რომ სამხედრო კონფლიქტების განვითარება მიმდინარე საერთაშორისო უსაფრთხოების სისტემის ფორმატში ხასიათდება შემდეგი სახის კონკრეტული ფაქტორებით:

- *გეოგრაფიული გარემო და გეოპოლიტიკური სივრცე;*
- *საბრძოლო მოქმედების მობილურობა და მანევრულობა;*
- *სამხედრო შენაერთების ურთიერთმულობა;*
- *საბრძოლო მოქმედების წარმოება ყველა გეოგრაფიულ სივრცეში.*

მეორე საკვლევი კითხვის პასუხად, სამხედრო უსაფრთხოების განხილვა მოხდა სისტემური კუთხით, ასევე, წარმოდგენილი იქნა ყველაზე მნიშვნელოვანი და აქტუალური პრობლემა, რომელიც უკავშირდება მშვიდობის დამკვიდრებას გლობალურ დონეზე. ასეთ პრობლემას წარმოადგენს სწორედ ჰიბრიდული ომის თეორია და სტრატეგია, რომელსაც უკვე ენიჭება გლობალური დონის სამხედრო დაპირისპირების კონტურები - ნატო VS რუსეთის ფედერაცია.

ამრიგად, ნაშრომის ფარგლებში წამოყენებულ ჰიპოთეზას, რომელიც დადასტურდა, რომ ახალი ტიპის სამხედრო-პოლიტიკური დაპირისპირების ფორმები გამოიხატება კონფლიქტის ახალი სახის ტიპოლოგიით, თუნდაც ჰიბრიდული ომის სახით. სწორედ ჰიბრიდული ომი წარმოადგენს ახალი სახის სტრატეგიული სამხედრო კულტურის ფენომენს.

ჩატარებულმა კვლევამ ცხადყო, რომ 21-ე საუკუნეში ახალი ტიპის დაპირისპირებას სჭირდება სპეციფიკური სახის მიდგომები და დარეგულირება, რომელიც გარკვეულწილად საერთაშორისო სამართლის პრინციპებსა და ნორმებს სცილდება.

ბიბლიოგრაფია

conference proceeding, the Swedish Defense University. (2018). *Hybrid Threats and Asymmetric Warfare: What to do?*, (pp. 14-15). Sweden.

Hybrid Threats and Asymmetric Warfare: What to do? (n.d.).

Jopling, L. (2018). *Countering Russia's Hybrid Threats: An Update*. Brussels: Draft Special Report, NATO Parliamentary Assembly, Committee on the Civil Dimension of Security.

Kasapoglu, C. (2015). *Russia's Renewed Military Thinking: Non-Linear Warfare and Reflexive Control*. Rome: NATO Defense College.

Korobko, A. (2015). *Hybrid War: The Indirect Adaptive Approach to Regime Change*. Moscow: Institute for Strategic Studies and Predictions, People's Friendship University of Russia.

Munich Security Conference. (2018). Munich.

North Atlantic Treaty Organization. (2014, September 5). *North Atlantic Treaty Organization*. Retrieved from https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm

РОССИЙСКАЯ ГАЗЕТА. (2014, декабря 30). *РОССИЙСКАЯ ГАЗЕТА*. Retrieved from <https://rg.ru/documents/2014/12/30/doktrina-dok.html>

ალადაშვილი, ბ. (2016). რა არის ჰიბრიდული ომი? *არსენალი* #2, pp. 32-33.

ალადაშვილი, ბ. (2018). "რუსეთის ჰიბრიდული ომი" საქართველოს წინააღმდეგ 1918-21. თბილისი: უნივერსიტეტის გამომცემლობა „ემლობა“.

მაისაია, ვ., & გუჩუა, ა. (2020). *ნატო და არასახელმწიფოებრივი აგრესიული რელიგიური აქტორები და მეოთხე თაობის ომის სტრატეგია და მისი რეგიონული და ეროვნული უსაფრთხოების გეოპოლიტიკური ასპექტები (2010-2019 წლები)*. თბილისი.

მაღრაძე, გ., & მასიაია, ვ. (2020). *ჰიბრიდული ომი და 21-ე საერთაშორისო უსაფრთხოების პრობლემები*. თბილისი: უნივერსალი.

ლიბრაძე, გ. (2022). *სამხედრო-პოლიტიკური კონფლიქტების კლასიფიკაცია და მათი ტრანსფორმაცია, ახალი საერთაშორისო უსაფრთხოების სისტემის პირობებში (რუსეთ-საქართველოს კონფლიქტის მაგალითზე)*. თბილისი: კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტი.